

Kumpulainen, Roosa & Smedlund, Noora

VUOROHOIDON KOKOPÄIVÄPEDAGOGIIKKA -PEREHDYTYSKANSION OSIO

Perehdytyskansion osio varhaiskasvatuksen ammattilaisille vuorohoidon kokopäiväpedagogiikasta ja lasten osallisuudesta siinä

VUOROHOIDON KOKOPÄIVÄPEDAGOGIIKKA -PEREHDYTYSKANSION OSIO

Perehdytyskansion osio varhaiskasvatuksen ammattilaisille vuorohoidon kokopäiväpedagogiikasta ja lasten osallisuudesta siinä

Noora Smedlund & Roosa Kumpulainen
Opinnäytetyö
Syksy 2020
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma, sosionomi (AMK)

Tekijä(t): Noora Smedlund & Roosa Kumpulainen

Opinnäytetyön nimi: Vuorohoidon kokopäiväpedagogiikka -perehdytyskansion opas varhaiskasvatuksen ammattilaisille vuorohoidossa kokopäiväpedagogiikasta ja lasten osallisuudesta siinä

Työn ohjaaja: Aira Vähärautio & Markku Koivisto

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2020

Sivumäärä: 23 + 5

Toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyi perehdytyskansion osio erään vuorohoidon yksikön varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä työn tilaajille opas, kokopäiväpedagogiikasta ja lasten osallisuudesta siinä vuorohoidossa, perehdytyskansion väliin. Aineistonkeruu menetelmänä käytettiin haastatteluja varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Keskustelimme heidän ajatuksistaan kokopäiväpedagogiikasta ja lasten osallisuudesta siinä.

Tutkimustyön teoreettista viitekehystä ohjasivat pitkälti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2018 pedagogisen toiminnan viitekehys, kokopäiväpedagogiikan käsite sekä osallisuus -käsite. Teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään myös vuorohoidon erityispiirteitä ja perehdytystä vuorohoidossa. Opinnäytetyössä kuvataan tuotekehittelyn prosessi, jossa suunnitellaan, toteutetaan sekä arvioidaan työtä.

Päiväkodin varhaiskasvatuksen ammattilaisten palautteen myötä voidaan todeta, että opas tulee olemaan hyödyksi päiväkodille ja se vastaa päiväkodin tarpeisiin. Opas sisältää perehdytyksen näkökulmasta vuorohoidossa käytettävää kokopäiväpedagogiikkaa ja lasten osallisuutta siinä, sekä se tukee varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja vuorohoitoon tulevia työntekijöitä. Opas sisältää teorian tietoa, varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia sekä lasten näkökulmaa kokopäiväpedagogiikasta ja lasten osallisuudesta siinä. Opas on varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan selkeä, helppolukuinen ja visuaaliselta ilmeeltään miellyttävä. Heidän mukaansa opas sisältää hyödyllisiä asioita, joita he voivat käyttää päiväkodin arjessa. Valmis opas luovutettiin toimeksiantajana toimeksi antaneelle päiväkodille sekä digitaalisena versiona että fyysisenä oppaana. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ottavat oppaan käyttöön syksyllä 2020 alkavana toimintakautena.

Jatkotutkimusaiheena esitämme oppaan kokemusten tarkastelun. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemukset oppaasta voisi tehdä tutkimuksen ja opasta voisi jalostaa, sillä lasten osallisuus ja kokopäiväpedagogiikka ovat ajankohtaisia aiheita tutkia varhaiskasvatuksessa.

Asiasanat: varhaiskasvatus, kokopäiväpedagogiikka, vuorohoito, lasten osallisuus, opas

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

Social science degree programme of social services, Bachelor of Social Services (UAS)

Authors: Noora Smedlund & Roosa Kumpulainen

Title of thesis: Guide to the full-time pedagogy of shift care for early childhood education professionals in full-time pedagogy and children's inclusion in it

Supervisors: Aira Vähärautio & Markku Koivisto

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2020 Number of pages: 23 + 5

The functional thesis resulted in the section of the orientation folder for early childhood education and care professionals in a shift therapy unit. The purpose of the thesis was to make a guide for the employees, full-time pedagogy and children's involvement in the shifting, between the orientation folder. The data collection method was interviews with early childhood education and care professionals. We discussed their ideas about full-time education and children's involvement in it.

The theoretical framework for research was largely guided by the framework for pedagogical activity of the early childhood education and care plan 2018, the concept of full-time pedagogy and inclusion. The theoretical framework also deals with the specificities of turn shift therapy and onboarding in turn shift therapy. The thesis describes the process of product development, where work is planned, implemented and evaluated.

With the feedback from the day care early childhood education professionals, the guide will be useful for the kindergarten and will meet the needs of the kindergarten. From an orientation point of view, the guide includes full-time pedagogy and child inclusion in shift care, as well as supports early childhood education professionals and employees entering turn care. The guide contains theoretical knowledge, the experiences of early childhood education professionals and the children's perspective on full-time education and children's involvement in it. According to the early childhood education and care professionals, the guide is clear, easy to read and pleasant in visual appearance. According to them, the guide contains useful things they can use in everyday life in kindergarten. The completed guide was handed over as a sponsor to the appointed kindergarten as both a digital version and a physical guide. Early childhood education and care professionals will adopt the guide for the period beginning in autumn 2020.

As a follow-up research topic, we present a review of the experience of the guide. The experience of early childhood education and care professionals in the guide could be done and the guide could be refined, as children's inclusion and full-time pedagogy are topical topics for exploring early childhood education.

Keywords: early childhood education, whole day pedagogy, round-the-clock day care, inclusion of children, guide

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KOKOPÄIVÄPEDAGOGIIKKA JA LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA....	8
2.1	Vuorohoito osana varhaiskasvatusta.....	8
2.2	Kokopäiväpedagogiikka vuorohoidossa	10
2.3	Lasten osallisuus vuorohoidossa.....	11
2.4	Perehdyttäminen varhaiskasvatuksessa	14
3	TUOTTEENA PEREHDYTYSKANSION OSIO.....	16
3.1	Kehittämistarpeen tunnistaminen	16
3.2	Ideavaihe.....	16
3.3	Luonnosteluvaihe	17
3.4	Tuotteen arviointi.....	20
3.5	Tuotteen viimeistely.....	20
3.6	Kuvaus valmiista oppaasta.....	21
4	POHDINTA	22
	LÄHTEET.....	24
	LIITTEET	23

1 JOHDANTO

Kokemuksemme mukaan varhaiskasvatuksen piirissä olevat lapset viettävät keskimäärin 8-10 tuntia päivästäan päiväkodissa, jopa enemmän vuorohoidon yksiköissä. Tämän lisäksi on huomiotava, että varhaiskasvatuksessa kaikki päivän tilanteet ovat oppimisen ja kasvun kannalta lapselle merkittäviä. Näin ollen ei ole yhdentekevää, miten ja minkälaista varhaiskasvatusta näille lapsille tarjotaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 5.5.2020)

Aikaisemmin ajateltiin pedagogiikan olevan lähinnä aikuisjohtoisia toimintahetkiä. Nykyään kuitenkin pedagogiikan ajatellaan olevan kaikkea sitä toimintaa, mitä päiväkodissa päivän aikana tapahtuu. Näin ollen esimerkiksi ruokailu, päivälepo, wc-käynnit, ulkoilu, toiminta sekä siirtymätilanteet ovat osana pedagogiikkaa. Tämän takia käytetään käsitettä kokopäiväpedagogiikka.

Tänä päivänä puhutaan myös paljon osallisuudesta ja halutaan, että ihmiset vauvasta vaariin olisivat enemmän osallisia omassa elämässään. Varhaiskasvatuksessa lasten osallisuuteen on kiinnitettävä huomiota, koska se edistää esimerkiksi itsenäistä ajattelua sekä harjaannuttaa vuorovaikutustaitoja. Osallisuus vaatii aikuiselta lapsen kuulemista ja näkemistä sekä aikaa huomioida lasta. Tehtyämme töitä varhaiskasvatuksen työkentällä olemme huomanneet osallisuuden jäävän usein arjen kiireellisyyden varjoon, jolloin arjen tilanteista tulee lapsen näkökulmasta katsottuna tapahtumia, jossa aikuinen sanelee, miten tehdään, milloin tehdään ja missä tehdään.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli luoda helppokäyttöinen opas lasten osallisuuden lisäämisestä kokopäiväpedagogiikan tilanteissa vuorohoidossa. Idea oppaaseen syntyi omista kokemuksistamme, sekä keskusteluista yhteistyökumppanimme kanssa. Opas sisältää vuorohoidon henkilökunnan näkemyksiä kokopäiväpedagogiikasta ja osallisuudesta, sekä heidän keinojansa lisätä lasten osallisuutta eri kokopäiväpedagogiikan tilanteissa.

Tässä työssä kerromme osallisuudesta ja kokopäiväpedagogiikasta, sekä vuorohoidon erityisyydestä. Noudatamme Varhaiskasvatustalakeia (540/2018) ja pyrimme sen tavoitteiden mukaisesti lisäämään lasten hyvinvointia ja osallisuutta jokaisessa arjen tilanteessa.

Omin oppimistavoitteinamme oli kehittää osaamistamme tulevina sosiaali-alan sekä myös varhaiskasvatuksen ammattilaisina. Tavoitteinamme omalle oppimiselle oli, että oppaan luominen tukisi ja kehittäisi ammatillista osaamistamme sekä vahvistaisi tietoperustamme varhaiskasvatuksesta, lasten osallisuudesta ja kokopäiväpedagogiikasta. Opinnäytetyötä toteuttaessamme tavoitteenamme oli kehittää erityisesti eettistä osaamistamme, asiakastyön osaamistamme sekä kehittämisosaamistamme. Tavoitteenamme oli oppia havaitsemaan lapsen tarve tulla kuulluksi jokaisessa pedagogisessa tilanteessa ja vahvistaa lapsen toimijuutta.

2 KOKOPÄIVÄPEDAGOGIIKKA JA LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Vuorohoito osana varhaiskasvatusta

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista opetuksen, kasvatuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta. Erityisesti pedagogiikka painottuu varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatulaki 540/2018. 2§). Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritetty oppimiskäsitys. Tarkoituksena on tukea lasten oppimista ja avustaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, muista ja ympäristöstä. Tämän lisäksi opetus perustuu oppimisympäristölle, laaja-alaiselle osaamiselle ja pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 7.2.2019.)

Kasvatus nähdään olevan toimintaa, joka välittää, muokkaa ja uudistaa lapselle kulttuurisia arvoja, tapoja ja normeja. Se on myös ohjaamista lapsia arvioimaan kriittisesti hallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja, sekä muodostamaan omia mielipiteitä ja toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen tehtävänä on opastaa lasten yksilöllistä identiteetin kehitystä siten, että lapset oppivat huomaamaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ja ympäristöön. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 7.2.2019.)

Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on tukea lapsen kehitystä, kasvua, oppimista ja edistää lasten hyvinvointia (Opetushallitus 2019. Viitattu 15.3.2019) ja luoda jokaiselle lapselle yhtäläiset mahdollisuudet näihin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 15.3.2019). Varhaiskasvatus on edistämässä myös lasten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, sekä ehkäisemässä syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksella on tärkeä osa lapsen kehityksen ja oppimisen polulla ja se onkin osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Vaikka huoltajilla onkin päävastuu lastensa kasvatuksesta, varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 15.3.2019). Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta, mutta huoltajat päättävät osallistuuko heidän lapsensa siihen. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, sekä kerho- ja leikkitoimintana, joka katsotaan olevan muuta varhaiskasvatusta. (Opetushallitus 2019. Viitattu 17.3.2019).

Hoito on lapsen perustarpeista huolehtimista ja välittämistä. Siinä tavoitteena on, että lapsi tuntee olevansa arvostettu ja ymmärretty, sekä yhteydessä toisiin ihmisiin. Perustan hyvälle hoidolle muodostaa vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutus, sekä myönteinen suhde kosketus ja läheisyys. Keskeinen osa lapsen päivää on joka päivä toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen. Varhaiskasvatuksessa kaikki hoitotilanteet ovat samalla myös opetus- ja kasvatustilanteita. Näissä tilanteissa opetellaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimista, ajan hallintaa ja opitaan hyviä tottumuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 7.2.2019.)

Vuoropäivähoito on suunniteltu niille perheille, jossa huoltajien työajat ovat epätyypillisiä, kuten ilta-, yö-, ja viikonloppuaikaan tehtäviä töitä. Päiväkodit ovat yleensä avoinna kello 6.00-18.00 välillä. Jos lapsi tarvitsee hoitoa tämän ajan ulkopuolella, on kyse vuorohoidosta. (Malinen & Teppo 2016. Viitattu 17.3.2019.) Vuorohoidolla tarkoitetaan hoitoa, joka järjestetään päiväkodeissa, perhepäivähoidossa, perhepäivähoitajien kotona ja lasten kotona lapsen hoidontarpeen mukaan. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018. 13§.) Varhaiskasvatuslaissa on määrätty, että varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja järjestäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu, myös vuorohoidossa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018. 4§.) Terminä vuorohoito viittaa vain hoitoon, eikä suomalaisessa varhaiskasvatuksessa esille tuotavaan hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuuteen. Tämän takia vuorohoidolle on etsitty korvaavaa termiä, vaikka sana vuorohoito viittaa vain yksikön aukioloaikoihin. (Malinen & Teppo 2016. Viitattu 17.3.2019.)

Vuorohoidon erityispiirteitä ovat eriytyminen, epäsäännöllisyys sekä ennakoimattomuus, jotka ovat seurausta huoltajien epätyypillisistä työajoista. Työajat vaikuttavat lasten hoitoaikoihin ja siten myös varhaiskasvatukseen toteutumiseen vuorohoidossa. Tällöin jatkuvuuden ja ennustettavuuden rakentaminen on tärkeää, sillä se luo lapselle turvallisuuden tunteen. Lapsen päivän dokumentointi ja havainnointi on merkittävää myös siirtymisen näkökulmasta. Vuorohoidossa tulee rakentaa jatkuvuutta pedagogisin keinoin, esimerkiksi pitkäaikaisten projektien parissa, jotta lapsi saa osallistua, vaikka hän ei ole paikalla tiettyyn aikaan. (Peltoperä, ym., 2016.)

Lasten kehityksen kannalta kaverisuhteet ovat tärkeässä roolissa. Vuorohoidossa voidaan nähdä kaveri- ja kasvattajasuhteissa haasteita, sillä lapsiryhmässä olevat lapset vaihtelevat paljon. Kasvattajien tulisi huomioida se, että lapsen vuorohoito mahdollistaa myös pysyvien kaverisuhteiden luomisen. (Malinen, ym. 2016.) Vasukeskusteluissa voidaan keskustella huoltajien kanssa

siitä, miten lapsille järjestetään mahdollisuus vertaissuhteisiin. Esimerkiksi voidaan sopia, että lapsi tulee jonakin aamuna paikalle, jotta hän pääsee mukaan ryhmään ja saa ystäviä, jos lapsen hoito tapahtuu yleensä pääsääntöisesti ilta-aikaan. (Peltoperä K., ym., 2016.) Vuorohoito saattaa myös luoda haasteita kasvattajan ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen. Lapsen ja kasvattajan välisen kiintymyssuhteen luomisessa on tärkeää päivähoiton alkaessa panostaa hoitosuhteen jatkuvuuteen. Vuorohoidossa olevat pienemmät ryhmäkoot voivat mahdollistaa lapsen ja kasvattajan välisen aidon kohtaamisen ja tätä kautta kiintymyssuhteen. (Malinen, ym. 2016, 53.)

2.2 Kokopäiväpedagogiikka vuorohoidossa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan kasvatusta ja varhaiskasvatustieteellisen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattilaisten toteuttamaa tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Tämä toteutuu varhaiskasvatuksen toiminnassa, oppimisympäristössä ja kasvatuksen, hoidon sekä opetuksen kokonaisuudessa. Nämä asiat voidaan nähdä erillisinä, mutta käytännössä ne nivoutuvat yhteen. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoilla eri ikäisten lasten kanssa. Tämä näkyy esimerkiksi päiväkotiryhmän toiminnassa, sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 7.2.2019.) Varhaiskasvatuksen ydin on kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuus, jossa hoidon ja opetuksen erottaminen ei ole toivottavaa, vaan päinvastoin. Jokainen päivittäinen hetki tarjoaa lapselle mahdollisuuden oppia, joten pedagogisen arvioinnin, suunnittelun ja kehittämisen elementit ovat tärkeä osa varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka on kokopäiväpedagogiikka. (Roos 2016, 52.)

Kokopäiväpedagogiikka varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritelty siten, että päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatusta ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia. Laadukkaalla kokopäiväpedagogiikalla

kalla suunnataan laaja-alaisen osaamisen vahvistumiseen. Tämä tarkoittaa muun muassa vuorovaikutuksen, ajattelun, itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen kehittymistä lasten omilla valinnoilla ja heidän ajattelunsa tukemisella. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Viitattu 7.2.2019.)

Monipuolisessa pedagogisessa toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa tavoitteena on lasten laaja-alainen osaaminen ja oppimisen alueiden tavoitteet, joka tarkoittaa sitä, että pedagoginen toiminta ei ole sidottu vain tiettyihin tuokioihin ja oppimistilanteisiin. Lapsen näkökulmasta katsottuna kaikki päivän hetket ovat merkityksellisiä. Lapselle merkityksellistä kuulluksi ja nähdyksi tulemista voi olla, kun aamulla varhaiskasvatuksen ammattilainen ehtii ihastella uutta vaatekappaletta tai muistella eilisen päivän tapahtumia. (Helin, ym. 2018, 17.) Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulee oppia tarkastelemaan omia käytäntöjään hoidon, kasvatuksen ja opetuksen näkökulmista, jotta he voivat kehittää omaa ymmärrystään, ammatillista asiantuntemustaan sekä aikuisten tulee vaikuttaa lapsen oppimiskokemukseen ja hyvinvointiin (Hännikäinen 2013, 32).

Vuorohoidossa kasvattajien tulee pedagogisessa suunnittelussa ottaa huomioon jokaisen lapsen mahdollisuuden osallisuuteen ja pedagogisesti monipuoliseen sekä laadukkaaseen toimintaan riippumatta hoitoajoista. Vuorohoidon pedagogisessa suunnittelussa on siis tärkeää huomioida lapsen ryhmään kuulumisen tunne ja se, että lapsi pääsee vaikuttamaan yhteiseen toimintaan. Kuitenkaan kaikki lapset eivät pääse osallistumaan jokaiseen vuorohoidossa järjestettävään toimintaan hoitoaikojen erityispiirteitten takia. Tämän takia varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulee ottaa huomioon käytäntöjä, jotka tukevat poissa olevien lasten vaikuttamista pidemmän aikavälin toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Vuorohoidossa tulee myös ottaa huomioon lasten viireytilat ja käyttää hyväksi hiljaisten aikojen tarjoamat mahdollisuudet pedagogiselle toiminnalle. (Peltoperä K., ym., 2016.)

2.3 Lasten osallisuus vuorohoidossa

Varhaiskasvatuslaissa sanotaan, että lapsen mielipiteet ja toivomukset tulee ottaa huomioon lapsen ikä- ja kehitystason edellyttämällä tavalla, kun varhaiskasvatusta suunnitellaan, arvioidaan

ja toteutetaan. Lapsille ja lasten huoltajille tulee mahdollistaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin osallistuminen. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018. 20§.)

Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa sitä, että lapset ovat ryhmän jäseniä ja aktiivisia toimijoita (Opetushallitus. 2020. Viitattu 13.4.2020). Se merkitsee lapsen kuulemistä ja toimijuuteen kasvamista (Kronqvist & Lujala 2017). Osallisuuden avulla opitaan elämään ja olemaan yhdessä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018, Viitattu 30.1.2019). Osallisuus voidaan katsoa olevan osa ihmisen perusluonnetta, sillä jokaisella on luontainen tarve kuulua johonkin; elämistä, olemista ja toimimista vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kun ihminen kokee tulevansa kuulluksi ja hänen mielipiteensä, ajatuksensa ja tunteensa ovat tärkeitä syntyä tunne osallisuudesta. (Helin, Kola-Torvinen & Tarkka 2018,15.)

Varhaiskasvatuksen toiminta on ennen nähty pedagogisena vain silloin, kun toiminta on ennalta suunniteltua ja aikuisen vahvasti ohjaamaa. Kasvattajien ohjauksessa opitut tiedot ovat nähty ennen arvokkaampana kuin muun muassa potalla opeteltu numeroiden laskeminen. On tärkeää mahdollistaa lapsille hetkiä, joissa lapset oppivat oman mielenkiinnonkohteensa mukaan innostuneesti, eikä vain tietyt tuokiot määritä tavoitteellista pedagogisuutta. (Kataja 2018.)

Lasten osallisuuden toteutuminen edellyttää aikuisilta lapselle tilan antamista, kiinnostunutta ja aitoa kohtaamista sekä sensitiivistä vuorovaikutusta. (Helin, Kola-Torvinen & Tarkka 2018,15.) Lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus on osallisuuden perusta, joten aikuisen tehtävänä on ohjata lapsia harjoittamaan omia vuorovaikutustaitoja. Vuorovaikutuksen harjaantuessa lapsi tuo esille hänen havaintojansa, ajatuksia, mielipiteitä ja päätelmiä sekä hän voi ilmaista tunteitansa ja toiveitansa. Tämän kautta päästään osallisuuden tavoitteeseen eli siihen, että lapsista kasvatetaan aktiivisia, ajattelevia, itsensä näköisiä, itseensä luottavia ja toiset huomioon ottavia yksilöitä. (Roos 2016, 54 & 55.)

Osallisuus on tilaa ajatella, tehdä valintoja, miettiä niiden seurauksia sekä ratkaista ongelmia ja ristiriitoja. Osallisuus muodostuu kahdesta eri näkökulmasta, joista ensimmäinen on kasvattajan pedagoginen osaaminen. Tähän sisältyy ammattitaito, varhaiskasvatussuunnitelma -tietoisuus, kyky yksilön tarpeiden huomioimiseen ja lapsiryhmän ohjaamiseen. Toinen näkökulma on lapsen maailma, johon sisältyy leikit, jutut, mielenkiinnonkohteet, tarinat, ajatukset, kysymykset, pohdinnat ja ihmetykset. Näistä muodostuu yhteinen tila, jossa vuorovaikutuksen kautta lapsen mielen-

kiinnonkohteet ja lapsen maailma sekä pedagoginen osaaminen. Yhdistämällä nämä luodaan yhteistä todellisuutta. Aktiivinen ja läsnä oleva kasvattaja kuuntelee lapsia enemmän kuin puhuu, tarttuu lasten aloitteisiin ja kiinnostuksen kohteisiin lähtökohtana toiminnalle. (Kataja 2018.)

Päiväkodin arki tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia toteuttaa lasten osallisuutta. Osallisuus nähdään monesti yksittäisen lapsen kuulemisena. Isoissa ryhmissä osallisuus on yhteisöllinen ilmiö, jossa etsitään kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu. Pienten lasten kohdalla osallisuus on arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa toimintaan ja hänelle tärkeisiin asioihin. (Turja 2018, 45-47.)

Päiväkodin arki muodostuu erilaisten toimintatapojen ja rutiinien varaan. Ne ohjaavat sitä, miten arjessa toimitaan ja miten arki kuluu. Lasten mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä on edelleen hyvin rajallista, koska usein toiminta perustuu aikuisten suunnitelmiin, johon lapset pääsevät vaikuttamaan vain hetkittäin (Turja 2018, 65). Jotkut toimintatavat ovat aikuisten päätettävissä ja joidenkin toimintatapojen kohdalla lapsilla on enemmän vaikutusmahdollisuuksia. Lapsen osallisuuden mahdollisuudet vaihtuvat samalla tavoin. Kuitenkin nykyisin lapsen osallisuuden vahvistaminen nähdään yhtenä keskeisenä tavoitteena lapsen kasvatuksessa. Lapsi nähdään tällöin aktiivisena sekä kompetenttina toimijana ja hänellä on tarvittavat tiedot ja oikeus vaikuttaa omaan elämäänsä. Lapsen osallisuuden vastakohtana on se, että aikuinen päättää ja lapsi mukautuu aikuisen päätöksiin. (Roos 2016, 54.)

Vuorohoidossa korostuu hoitopäivän jatkuvuuden ennustettavuuden merkityksellisyys. Lasten osallisuuden kannalta on tärkeää, että ryhmässä on erilaisia käytäntöjä siihen, että myös poissaolijat muistetaan. Lasten ryhmään kuulumisen tunnetta voidaan vahvistaa muun muassa pitkäaikaisilla projekteilla, jotta lapsille mahdollistuu osallisuus yhteiseen tekemiseen hoitoajoista riippumatta. (Peltoperä ym. 2016, 77-78.)

Kasvatuksen näkeminen tietoisena ja tavoitteellisena toimintana on osallisuuden pedagogiikassa ydin asia. Osallisuuspedagogiikassa otetaan huomioon lapsen mahdollisuudet vaikuttaa arkeensa, ideoida toimintaa yhdessä muiden kanssa ja lapsen ajatuksia kuullaan. Tässä olennaista on kasvattajalta kokonaisvaltainen pedagoginen suunnittelu ja se, että kasvattajat sitoutuvat ja motivoituvat toteuttamaan tätä mahdollista lasten oppimisen. Osallisuusajattelu pitää sisällään kaikki varhaiskasvatuksen osa-alueet toteutuen myös perushoidossa. (Kataja 2014, 56.)

Osallisuuden pedagogiikan kulmakivenä nähdään yleensä se, että se vie resursseja ja sitä on mahdotonta toteuttaa. Osallisuuden pedagogiikassa vaikeinta ei ole se, että lapsia saadaan osallisiksi tai ymmärretyiksi siitä, että oppimista tapahtuu jokaisessa arjen hetkessä. Vaikeimpana asiana nähdään se, että aikuinen oppii näkemään arjessa ne kokemisen, oppimisen ja yhdessäolon hetket, joihin tulee tarttua. (Kataja 2014, 58.)

2.4 Perehdyttäminen varhaiskasvatuksessa

Laadukas perehdytys luo perustan työhyvinvointiin ja -turvallisuuteen. Perehdytyksessä on tarkoituksena varmistaa koko henkilökunnan riittävä osaaminen, perehdyttäminen turvallisiin ja terveellisiin työskentely- ja toimintatapoihin sekä työympäristöihin. Sen tarkoituksena on myös tutustuttaa työpaikalla toimivat ihmiset heidän tehtäviinsä työyhteisössä. Perehdytys nähdään olevan ohjausta ja muita toimenpiteitä sisältävä prosessi, jonka tavoitteena on auttaa uutta työntekijää tutustumaan ja oppimaan uuteen työtehtäväänsä ja muihin työnkuvaansa liittyviin asioihin. Perehdyttämisellä tarkoitetaan kaikkia niitä toimenpiteitä, joiden avulla perehdytettävä oppii tuntemaan uuden työpaikkansa, työpaikkansa toiminta-ajatuksen, tuntemaan kaikki ihmiset työpaikallansa, niin työtoverit kuin asiakkaatkin sekä oppii työtehtävänsä ja tietää työhön kohdistuvat odotukset ja omat vastuunsa (Kangas 2003, 4). Perehdytyksessä uudelle työntekijälle tulee opettaa hänen varsinaisen työnkuvansa, mutta myös pitäisi opettaa oikeanlaiset, työssä käytettävät työmenetelmät sekä toimintatavat (Penttinen & Mäntynen 2009, 4)

Perehdyttäminen toteutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa työhönsä. Huolellinen perehdyttäminen on merkityksellistä koko organisaation toimintaan, koska perehdyttämisen avulla uusi työntekijä oppii talon tavoille nopeammin. Nopeampi oppiminen tarkoittaa, että työntekijän on nopeammin valmis itsenäiseen työskentelyyn, jolloin uuden työntekijän ei tarvitse tukeutua niin usein muiden neuvoihin. Kunnollinen perehdyttäminen vaikuttaa näin ollen koko työyhteisön myönteisesti. Perehdytykseen tulee varata riittävät ajalliset resurssit, sen tulee olla suunnitelmallista

sekä perehdytysmateriaalin tulee aina olla ajan tasalla. (OAJ 2020, Viitattu 5.5.2020.) Vastuu perehdyttämisestä on johtajalla, mutta perehdyttämisen voi delegoida muille työntekijöille tai työyhteisössä nimetyille perehdyttäjille. (Surakka & Laine 2011, 152-153.)

Työnohjustusta ja perehdyttämistä tarvitaan muun muassa, kun työ on tekijälleen uusi, työmenetelmät muuttuvat tai työtehtävät vaihtuvat. Perehdyttäminen on tärkeä osa henkilöstön kehittämistä, ja yrityksissä tapahtuvat muutokset vaikuttavat työntekijöiden toimintatapoihin ja tehtäviin. Tästä syystä perehdytystä tulee antaa kaikille varhaiskasvatuksen ammattilaisille, myös vanhoille työntekijöille. Pitempään työssä olevat tarvitsevat tukea ja opetusta uusiin tehtäviin siirtyessään ja uusissa tilanteissa ylipäättänsä. (Ahokas & Mäkeläinen 2013. Viitattu 11.6.2020.)

Perehdyttämistä tulee myös seurata, arvioida ja kehittää. Perehdytettyjen mielipiteitä ja kokemuksia tulee kuunnella ja ottaa huomioon perehdytyksen kehittämisessä. Sijaisten, vuokratyöntekijöiden, lomittajien ja ulkoisten palvelutoimittajien käyttö työpaikoilla lisääntyy koko ajan, myös erilaisien muutosten nopeus ja määrä vaihtelee. Nämä aiheuttavat perehdyttämiseen uusia vaatimuksia. (Ahokas & Mäkeläinen 2013. Viitattu 11.6.2020.) Meidän perehdytysoppaamme liittyy juuri yllä mainittuihin asioihin. Kehitämme päiväkodin perehdytyskansiota varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokeman tarpeen vastaamiseksi.

3 TUOTTEENA PEREHDYTYSKANSION OSIO

Tuotteistamisen vaiheet sosiaali- ja terveysalalla on määritelty Kaisa Jämsän ja Elsa Mannisen teoksessa Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla (2000). Teoksessa kuvataan työskentelyprosessia viidessä eri vaiheessa, jonka avulla työskentelemme oman oppaamme parissa. Työskentelyprosessin jälkeen on yhteenveto lopullisesta tuotteestamme.

3.1 Kehittämistarpeen tunnistaminen

Tuotteistamisessa tarkoituksena on täysin uuden materiaallisen tuotteen kehittäminen asiakasryhmän tarpeiden mukaisesti. Kehittämistarpeesta nousee uuden tuotteen kehittämisen prosessi. Kehittämistarve voi tulla muun muassa asiakaskyselyn tulosten perusteella. (Jämsä & Manninen 2000, 29-30.) Opinnäytetyömme kehittämistarpeen tunnistamisen tarve heräsi päiväkodin halusta saada työväline, joka on helppokäyttöinen päiväkodin arjessa.

Projektimme kohderyhmänä on päiväkotit, jonka kanssa teemme yhteistyötä tämän opinnäytetyön parissa. Tästä opinnäytetyöstä hyötyvät päiväkodin nykyinen henkilökunta, tuleva henkilökunta, päiväkodin sijaiset, opiskelijat ja lapset. Kun henkilökunta kiinnittää huomiota enemmän lasten osallisuuteen kokopäiväpedagogiikassa, lasten laaja-alainen osaaminen kehittyy, koska he saavat tukea omaan ajatteluun ja valintoihin. Opinnäytetyötämme varten loimme kyselyn, jossa kartoitimme päiväkodin henkilökunnan näkemyksiä kokopäiväpedagogiikasta, sekä miten lasten osallisuus näkyy kokopäiväpedagogiikan eri tilanteissa vuorohoidossa, kuten siirtymissä, ruokailuissa, WC-käynneillä, lepohetkillä ja ulkoiluissa.

3.2 Ideavaihe

Ideointiprosessi käynnistyy kehittämistarpeen määrittelyn jälkeen. Siinä pyritään löytämään erilaisen vaihtoehtojen ja innovaatioiden avulla ratkaisuja paikallisiin tai organisaatiokohtaisiin haastei-

siin ja ongelmiin. Ideointivaiheeseen kuuluu opinnäytetyön tarpeen kartoittaminen. (Jämsä & Manninen 2000, 35.) Toteutimme tämän keskustelemalla päiväkodin johtajan kanssa erilaisista ideoista ja niiden tarpeesta päiväkodin näkökulmasta. Päädyimme luomaan oppaan kokopäiväpedagogiikasta ja lasten mahdollisuuksista osallisuuteen siinä. Tämän jälkeen päiväkodin työntekijät vastasivat alkukartoituskyselyyn, jonka avulla kartoitamme heidän mielipiteensä siitä, millainen oppaasta pitäisi tulla ja mitä asioita oppaassa tulisi olla.

Kun varhaiskasvatuksen ammattilaiset vastasi alkukartoitus kyselyyn, heidän toiveinaan oli opas, joka vahvistaa kokopäiväpedagogiikan toteutumista ryhmässä. Päiväkodin toiveena oli myös, että opasta voitaisiin käyttää työntekijöiden ja sijaisten apuna, jotta kokopäiväpedagogiikka saataisiin luontevaksi osaksi perehdytystä ja ryhmän toimintaa. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan oppaan oli tärkeää sisältää tilanteita arjen pedagogiikasta ja käytänteistä sekä miten pedagogiikka toteutetaan kaikissa vuoroissa. Selvitimme alkukartoituksessa varhaiskasvatuksen ammattilaisilta myös, mitä he toivovat kansion sisältävän kokopäiväpedagogiikan eri tilanteista (siirtymät, ruokailu, WC-käynnit, lepoaika ja ulkoilu) ja miten lasten osallisuus mahdollistetaan niissä.

Opinnäytetyömme lopussa on liitteenä alkukartoituslomakkeemme. (Liite 1) Keräämme vastaukset alkukartoituslomakkeesta ja luomme sen avulla kyselylomakkeen opasta varten. Hyödynnämme lomakkeista saatavaa tietoa ja teoretietoa oppaaseemme.

3.3 Luonnosteluvaihe

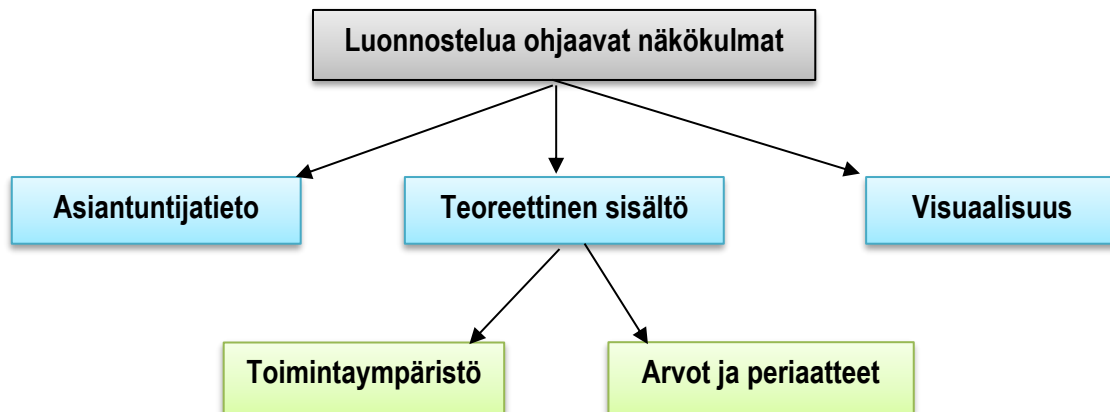
Tuotteen luonnosteluvaihe aloitetaan ideoinnin jälkeen. Tuotteen luonnostelua ohjaavat tuotteen laatu, asiasisältö, palveluiden tuottaja, rahoitusvaihtoehdot, asiantuntijatieto, arvot ja periaatteet, toimintaympäristö, säädökset ja ohjeet, sidosryhmät sekä asiakasprofiili. (Jämsä & Manninen 2000, 43.)

Aloitimme luonnosteluvaiheen, kun olimme yhdessä päättäneet, millainen tuote oli tarkoitus suunnitella ja toteuttaa. Tässä vaiheessa loimme oppaan raakaversio, jonka veimme päiväkodin ammattilaisille arvioitavaksi. Tuotteen raakaversio sisälsi teoretietoa kokopäiväpedagogiikasta lasten osallisuudesta siinä sekä vuorohoidon erityisyydestä. Lisäksi raakaversiossa oli ratkaisuja, siitä miten he toteuttavat lasten osallisuutta kokopäiväpedagogiikan eri tilanteissa (siirtymät, ruokailu, WC-

käynnit, lepoetki ja ulkoilu). Varhaiskasvatuksen ammattilaisten mukaan lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa päivä rakenteeseen. Siirtymissä he toteuttivat lasten osallisuutta värien ja vaatteiden nimeämisellä, siirtymien sanoituksella sekä ennakkoinnilla. Ruokailutilanteissa lapset harjoittelevat maistelua ja ruokailutapoja. WC-käynneillä lasta kannustetaan omatoimisuuteen, harjoitellaan asioita hygieniasta sekä opetellaan kuivaksi. Lepoetkillä harjoitellaan rauhoittumista. Ulkoiluissa on monipuolista, eri ympäristöissä tapahtuvaa toimintaa, joka harjoittaa lapsen motoriikkaa ja tasapainoilutaitoja.

Luonnosteluvaiheeseen kuului myös oppaan väliarviointi. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset arvioivat, kuinka oppaan teoreettinen sisältö sopi heidän toimintaympäristöönsä, arvoihinsa ja periaatteisiinsa. Lisäksi he arvioivat oppaan sisältämää asiantuntijatietoa, sekä oppaan visuaalisuutta. Kuviossa 1 näkyy osa-alueet, joita selvitimme oppaan luonnosteluvaiheessa.

Toteutimme väliarvionnin keskustelemalla yhteyshenkilönä toimineen varhaiskasvatuksenopettajan kanssa. Kävimme aluksi läpi teoriaosuudet kokopäiväpedagogiikasta, lasten osallisuudesta ja vuorohoidon erityisyydestä. Asiantuntijatiedon ja teoreettisenteidon osalta he olivat tyytyväisiä siihen, että teksti oli tiivistä ja selkeää. Heidän arvonsa ja toimintaympäristönsä oli otettu huomioon myös teoriassa ja he voivat näin ottaa helposti lisää lasta osallistavia keinoja käyttöön. Oppaan visuaalisuudesta keskusteltaessa esille nousi toive lisätä kuvia, sekä käyttää kirkkaita, jotka jäisivät lukijan mieleen. Tämän jälkeen kävimme läpi jokaisen kokopäiväpedagogiikan tilanteen vuorotellen. Tilanteita läpi käydessä yhteyshenkilömme huomasi tapoja, joita heillä on käytössä, mutta jotka olivat jääneet alkukartoituksessa mainitsematta. Unohtuneita tapoja oli siirtymien osalta lapsen mahdollisuus valita rauhallinen/erillinen pukeutumis ja riisuuntumistila ja lapsen mahdollisuus vaikuttaa paljonko vaatetta pukee päälleen tai riisuu pois. Vaihdoin myös tässä vaiheessa siirtymien osalta nimeen pukeminen ja riisuminen. Ruokailun osalta lisättiin lasten mahdollisuus vaikuttaa siihen minkälaista leipää he haluavat ruokailun aikana syödä ja mitä he haluavat leipänsä päälle ja lasten mahdollisuus valita juovatko he ruokailunsa aikana maitoa, vettä vai piimää. WC- tilanteista lisättiin syy-seuraussuhteen opettelu, eli lapsen kanssa yhdessä pohditaan mitä voi tapahtua jos ei käy ennen ulkoilua vessassa ja miten siinä tilanteessa täytyy silloin toimia, sekä lapsen mahdollisuus vaikuttaa minkä kokoisella WC pöntöllä hän haluaa käydä ja peseekö hän kätensä matallalla vai korkealla altaalla. Lepoetkeen lisättiin kohdat, joss mainitaan lapsen mahdollisuus valita oma unilelunsa, mahdollisuus vaikuttaa lepoetkellä kuuluvaan satuun tai musiikkiin, sekä lapsen mahdollisuus vaikuttaa lepoetkeen, jotta siitä tulisi hänelle miellyttävämpi. Keräsimme tavat ylös ja lisäsimme ne mukaan päiväkodin ratkaisuihin lisätä lasten osallisuutta.

Kuvio 1

Laatutavoitteena meillä oli tuottaa helppolukuinen opas päiväkodin perehdytyskansioon kokopäiväpedagogiikasta ja lasten osallisuuden mahdollisuuksista kokopäiväpedagogiikan eri tilanteissa. Kokopäiväpedagogiikan eri tilanteilla tarkoitamme pukemista ja riisumista, ruokailua, WC-käyntejä, lepoaikoja ja ulkoilua. Pidimme oppaan teoretiedon mahdollisimman tiivistetyssä muodossa, siten että oppaan tavoitteet ja tarkoitus täyttyi. Oppaan tuli olla myös helppolukuinen ja ulkonäöltään miellyttävä. Oppaan käytettävyyttä arvioidaan sen perusteella, miten helposti sitä voi käyttää osana päiväkodin arkea. Laatuksena oli myös se, että sen tulee olla helposti ymmärrettävä, jotta jokainen päiväkodissa työskentelevä, myös he, joilla ei ole varhaiskasvatuksen koulutusta, ymmärtävät oppaamme sisällön.

Oppaamme sisältö sisältää opinnäytetyön tietoperustaa ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä. Keräämme tietoa oppaaseen netistä, kirjallisuudesta ja varhaiskasvatuksen ammattilaisilta. Huolehdimme oppaan toteutuksesta kokonaisuudessaan, mukaan lukien kuvitus ja sommitelu.

3.4 Tuotteen arviointi

Tuotteen kehittelyn eri vaiheissa annetaan palautetta ja arviointia. Tuotteen arvioinnissa tehokas keino on koekäyttää tai testata tuotetta sen valmisteluvaiheessa ennen kuin tuote on valmis. Koekäyttötilanteet ovat mahdollisimman todellisia arjen tilanteita, joiden avulla testaajat voivat anaa kokemuksiensa perusteella kehitys- ja muutosideoita. (Jämsä & Manninen 2000, 80-81.)

Arviointivaiheessa päiväkodin henkilökunnalta kerättiin palautetta tuotteen toimivuudesta, helppokäyttöisyydestä, sekä visuaalisuudesta. Keräsimme palautetta myös projektin eri vaiheiden onnistumisesta, sekä kehittämiskohteita työskentelystämme projektin aikana. Teimme arvioinnin tueksi arviointilomakkeen, jotta varhaiskasvatuksen ammattilaisilla olisi helpompi arvioida työskentelyämme. Arviointilomake on liitteenä opinnäytetyömme lopussa (Liite 2).

Varhaiskasvatuksen ammattilaiset antoivat positiivista palautetta oppaan helppolukuisuudesta ja selkeydestä. Opas oli heidän mielestään selkeä visuaaliselta ilmeeltään, eikä siinä ollut likaa asiaa sekoittamassa. Ammattilaiset pitivät myös kuviin lisätyistä puhekuplista, jossa kuvan lapsi kertoi hänen omasta näkökulmastaan miksi hänelle osallisuus juuri tässä kokopäiväpedagogiikan tilanteessa on tärkeää. Positiivista palautetta annettiin myös projektin eri vaiheiden suunnittelusta ja toteutuksesta, sekä pohjatyon laajuudesta. Opas oli varhaiskasvattajien mielestä toimiva, mutta vaatisi pitkäaikaisempaa testaamista, jotta saataisiin käyttökokemuksia oppaasta ja sen toimivuudesta. Lopullinen opas luovutettiin päiväkodin käyttöön Elokuussa.

3.5 Tuotteen viimeistely

Viimeistelyssä otetaan huomioon tuotteesta tulleet palautteet ja arvioinnit sekä siihen voi sisältyä yksityiskohtien hiominen, toteutus- ja käyttöohjeiden laadinta sekä päivittämisen suunnittelu (Jämsä & Manninen 81). Viimeistelyvaiheessa muokkasimme tuotteet lopulliseen ulkomuotoonsa ja sisältönsä sekä se luovutettiin päiväkodille lopulliseen arviointiin.

Viimeistelyvaiheessa suunnittelimme oppaan ulkoasua, kun teoreettinen sisältö oli päätetty. Oppaan koko määräytyi perehdytyskansion koosta, sillä halusimme, että se sopii perehdytyskansion

väliin. Teimme oppaasta visuaaliselta ilmeeltä selkeän, jota täydensimme kuvilla. Kuvat havainnollistivat kokopäiväpedagogiikan eri tilanteita. Tässä vaiheessa tarkastelimme myös oppaan kirjaintyyppejä ja -kokoja, jotta oppaasta tuli selkeälukuinen. Oppaan väriksi valikoitui lopulta keltainen värin silmääpistävyuden ja pirteän olemuksen vuoksi.

3.6 Kuvaus valmiista oppaasta

Lopullinen tuottemme on perehdytyskansion osio sisällytettynä päiväkodin omaan perehdytyskansion väliin. Osio on keltainen, jotta se erottuu muista perehdytyskansion osista ja se on kuvitettu Papunetin kuvatyökalusta löytyvillä kuvilla. Osio on otsikoitu "Lasten osallisuuden huomioiminen kokopäiväpedagogiikan eri tilanteissa". Sivuja osiossa on 15, johon sisältyy myös kansilehti.

Kansilehden jälkeen on teoria osuus, jossa kerrotaan mitä kokopäiväpedagogiikka ja lasten osallisuus ovat ja miksi ne ovat tärkeitä. Molemmat osuudet sisältävät kuvan lapsesta, joka kertoo lapsen näkökulmasta kokopäiväpedagogiikan ja osallisuuden merkityksestä. Seuraavaksi kerrotaan vuorohoidon erityispiirteistä. Huomioon on otettu vuorohoidon illat ja viikonloput, jolloin usein on hoidossa vähemmän lapsia, jolloin lasten osallisuuden toteutumiseksi on hyvin otollinen aika. Huomioon on otettu myös vuorohoidon haasteet kuten eriytymisyys, epäsäännöllisyys, sekä ennakoimattomuus.

Yleisen teorian jälkeen on välilehti, jossa on väliotsikko "Kokopäiväpedagogiikan eri tilanteita ja päiväkodin ratkaisut lasten osallisuuteen niissä". Tämän jälkeen tulee osiot, jossa kerrotaan valitsemistamme kokopäiväpedagogiikan tilanteesta ja esimerkkejä, miten lasten osallisuutta voi tässä tilanteessa tukea. Jokaisen tilanteen jälkeen on tietoa siitä, miten päiväkotitukee lasten osallisuutta tässä tilanteessa ja miten he ovat ratkaisseet lasten osallisuuden toteutumisen tilanteessa. Tilanteet ovat järjestyksessä: Ruokailu, ulkoilu, WC-tilanteet, lepohetki ja pukeminen ja riisuminen.

4 POHDINTA

Opinnäytetyömme aihe valikoitui ajankohtaisuuden ja yhteistyötahomme tarpeiden mukaisesti. Uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan lasten osallisuuden vahvistamista ja kokopäiväpedagogiikan käyttämistä. Varhaiskasvatuksen pedagogisiin tavoitteisiin pedagogisen toiminnan viitekehyksestä nähdään läsnä olevana kokonaisvaltaisena kasvatuksen, hoivan ja opetuksen muodostamana kokonaisuutena. (Opetushallitus 2018, 36.)

Oppiva ja hyvinvoiva lapsi on varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskiössä, jossa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja laaja-alaista osaamista ja oppimista pyritään tukemaan huomioimalla samalla lapsen omat tarpeensa ja mielenkiinnonkohteensa (Opetushallitus 2018, 37). Pedagogiikka on läsnä varhaiskasvatustoiminnassa koko ajan, joten pedagogiikan sijaan voidaan puhua varhaiskasvatuksen kokopäiväpedagogiikasta (Kataja 2018). Varhaiskasvatuksessa on paljon tilanteita, jotka toistuvat päivittäin, kuten perushoito. Perushoitotilanteet voidaan nähdä hoidollisten tilanteiden lisäksi kasvatuksellisinä ja opetuksellisinä tilanteina. (Opetushallitus 2018, 23.) Halusimme painottaa tätä asiaa koko opinnäytetyömme läpi.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallinen opinnäytetyö on ammattikorkeakoulun yksi opinnäytetyön muoto, jossa tavoitellaan käytännön toiminnan opastamista, järjestämistä, ohjaamista tai järjeistämistä. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu toiminnallisesta osuudesta ja prosessin dokumentoinnista sekä opinnäytetyöraportista. Toteuttamistapa on aina riippuvainen kohderyhmästä ja tarpeesta. (Airaksinen 2009, viitattu 6.7.2019.) Teimme toiminnallisen opinnäytetyön tarpeen takia ja koimme, että toiminnallinen opinnäytetyö olisi meille luonteva osa opinnäytetyön prosessia.

Opinnäytetyömme tekeminen kaikkineen on kestänyt vuoden. Siihen on sisältynyt yhteistyökumppanin hakeminen ja heidän kanssaan opinnäytetyön ideointi. Yhteinen näkemys oppaasta, joka sisältää vuorohoidon kokopäiväpedagogiikkaa ja lasten osallisuutta syntyi syksyllä 2019. Yhteistyömme oli varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa mutkatonta ja loimme sosiaalialan ammatikorkeakoulutuksen kompetenssien (2016) mukaan ammatillisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen toimeksiantaja päiväkodin kanssa. Päiväkodilta tulleet tarpeet ja toiveet olivat mielenkiintoisia, josta ryhdyimmekin sitten työstämään opinnäytetyötämme. Otimme heidän tarpeensa ja kehittämisideansa huomioon jokaisessa prosessin eri vaiheessa. Yhteistyö oli helppoa, koska toinen

meistä on aikaisemmin ollut harjoittelussa, sekä töissä kyseisessä päiväkodissa. Osaksi tämän takia myös keskustelu oli todella luontevaa päiväkodin henkilökunnan kanssa.

Tavoitteena meillä oli oppaan soveltaminen varhaiskasvatuksen ammattilaisien tarpeita vastaviksi. Saimmekin positiivista palautetta oppaasta, sekä yhteistyöstä ja koemme, että olemme onnistuneet tavoitteessamme.

Työskentelimme kahden opiskelijan ryhmässä ja olemme kokeneet sen toimivaksi. Koemme, että kahdestaan työskentely on rikastuttanut opinnäytetyötämme, sillä olemme voineet jakaa ajatuksia työskentelymme lomassa toisillemme. Jaoimme opinnäytetyömme tehtävät tasapuolisesti, huomioiden kummankin vahvuudet. Meidän välisemme tiimityöskentely on sujuvaa, sillä olemme aiemminkin tehneet yhdessä erilaisia töitä ja tehtäviä. Haasteina työskentelyssämme olivat samanaikaiset opinnot sekä kummallakin olevat täyspäiväiset työt, jotka ovat vaatineet meiltä paljon joustavuutta. Sovitimme yhteen aikataulumme ja kirjoitimme opinnäytetyötämme paljon yhdessä, sillä koimme, että se on meille luontevaa. Tiiminä työskentely oli mielestämme oikea valinta tulevaisuuttakin ajatellen, sillä tulemme työskentelemään ihmisten kanssa monialaisessa yhteistyössä.

Opinnäytetyö on vahvistanut ammatillista kasvuamme ja teorianäkökulmaa koskien lasten osallisuuden toteutumista ja kokopäiväpedagogiikkaa. Koemme näiden asioidenajankohtaisuuden tukevan oppimistamme ja ammatillista kasvua sosiaalialan tulevina ammattilaisina. Avoin ja hyvä kommunikatio yhteistyöpäiväkodin kanssa antoi meille itsevarmuutta toimia omina itsenämme vahvistaen samalla ammatillista minuumme. Opinnäytetyömme tuotos oli kehittämistyötä, jonka tarve nousi päiväkodin työntekijöiltä. Jatkotutkimuksena aiheestamme voisi olla perehdytyskansion osion toimivuuden tutkiminen käytännössä ja kokeeko henkilökunta hyötyvänsä osiosta osana perehdytysprosessia.

LÄHTEET

Heikka, J., Kettukangas, T., Fonsén, E. & Vlasov, J. 2018. Lapsen osallisuus ja varhaiskasvatuksen pedagoginen suunnittelu. Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa 2 -Suunnittelu, toteutus ja kehittäminen, toim. Fonsén, E., Heikka, J., Kangas, J. & Vlasov, J. 2018. Suomen varhaiskasvatus ry. Tampere.

Helin, E., Kola-Torvinen, P. & Tarkka, P. 2018. Osallisuus ja osallistuminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Teoksessa Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa 2 -Suunnittelu, toteutus ja kehittäminen, toim. Fonsén, E., Heikka, J., Kangas, J. & Vlasov, J. 2018. Suomen varhaiskasvatus ry. Tampere.

Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tammi. Helsinki.

Kataja, E. 2014. Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa, toim. Elo, J., Fonsén, E., Heikka, J. & Leinonen, J. 2014. Suomen varhaiskasvatus ry. Tampere.

Kronqvist, E. & Lujala, E. 2017. TOIMIEN, KOKIEN, OPPIEN – Varhaispedagogiikan alkulähteillä

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa, toim. Elo, J., Fonsén, E., Heikka, J. & Leinonen, J. 2014. Suomen varhaiskasvatus ry. Tampere.

Maritta, M. 2013. Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmissä. Teoksessa varhaiskasvatuksen pedagogiikka, toim. Karila, K. & Lipponen, L. 2013. Osuuskunta vastapaino. Tampere.

Malinen, K. & Teppo, U. 2016. Osaamista vuorohoitoon. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121139/JAMKJULKAISUJA2272016_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Peltoperä, K., Dahlblom, T., Turja, L., Rönkä, A., Collin, K., Hintikka, T. & Teppo, U. 2016. Ohoi -osaamista vuorohoitoon. Jyväskylä. <https://docplayer.fi/35359000-Esr-vuorohoidon-raamit-kaisu-peltopera-tuula-dahlblom-leena-turja-anna-ronka-kaija-collin-timo-hintikka-ulla-teppo.html>

Opetusalan ammattijärjestö. 2020. Perehdytys. OAJ. <https://www.oaj.fi/tyoelamaopas/turvallinen-tyoymparisto/perehdytys/>

Opetushallitus 2018. Osallisuus käsitteenä ja kasvatustilanteiden näkökulmasta, Elina Kataja. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=ApLI2EwEdnw>

Opetushallitus 2018. Osallisuus kokopäiväpedagogiikan ja perushoitotilanteiden näkökulmasta, Elina Kataja. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=gRO1ERgvdnw>

Opetushallitus. 2019. Varhaiskasvatus.

https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Opetushallitus. 2020. Varhaiskasvatuksen turvallisuustyön organisointi ja johtaminen. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatuksen-turvallisuustyon-organisointi-ja-johdaminen>

Peltoperä, K., Dahlblom, T., Turja, L., Rönkä, A., Collin, K., Hintikka, T. & Teppo, U. 2016. Ohoi - osaamista vuorohoitoon. Jyväskylä. <https://docplayer.fi/35359000-Esr-vuorohoidon-raamit-kaisu-peltopera-tuula-dahlblom-leena-turja-anna-ronka-kaija-collin-timo-hintikka-ulla-teppo.html>

Roos, P. 2016. Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Waasa Graphics Oy. Vaasa.

Surakka, T. & Laine, N. 2011. Käsikirja ammattimaiseen esimiestyöhön. Taurus Media. Tampere.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Lapsen osallisuus. Lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>

Turja, L. 2007. Lasten osallisuus kasvatustyön suunnittelussa ja kehittämisessä. Erilainen oppija – yhteiseen kouluun. Jyväskylä.

Turja, L. 2018. Osallisuuden pedagogiikan jalkautuminen varhaiskasvatuksen arkeen. Teoksessa Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa 2 -Suunnittelu, toteutus ja kehittäminen, toim. Fonsén, E., Heikka, J., Kangas, J. & Vlasov, J. 2018. Suomen varhaiskasvatus ry. Tampere.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

Lomakkeen tarkoituksena on kerätä vuorohoidon kasvattajien näkemyksiä vuorohoidossa toteutetavasta kokopäiväpedagogiikassa. Lomakkeen vastauksia hyödynnämme opinnäytetyössämme ja sen tuotoksessa. Vastauksia käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastaajien henkilöllisyyttä voida vastausten perusteella tunnistaa.

Pohtikaa tilanteita pedagogisesti perustellen. Täydentäkää vastauksenne varhaiskasvattajan näkökulmasta.

1. Mihin opasta tullaan käyttämään?

2. Millä tavoin opas tulee olemaan osa perehdytystä?

3. Mitä toivoisitte kansion sisältävän kokopäiväpedagogiikasta **a)** siirtymätilanteissa, **b)** ruokailuissa, **c)** WC-käynneillä, **d)** lepohetkillä ja **e)** ulkoiluissa?

a)

b)

c)

d) _____

e) _____

4. Miten lasten osallisuus näkyy kokopäiväpedagogiikan aiemmin mainituissa tilanteissa?

5. Mitä asioita oppaan olisi tärkeä sisältää, esimerkiksi painopisteet?

6. Kenen perehdyttämisen tukena opas voisi olla?

7. Ketkä muut voisivat hyödyntää opasta?

1. Onko opas helppolukuinen?
2. Onko opas toimiva?
3. Oletteko tyytyväisiä oppaan visuaalisuuteen?
4. Miten projektin vaiheet mielestänne onnistuivat?
5. Mitä olisimme voineet kehittää työskentelyssämme?